

Waar wilde vogels kippen ontmoeten

Het was eind 2014 en opeens was daar een hoogpathogene variant van vogelgriep, in Nederland. Het duurde niet lang voordat Roy Slaterus, wildevogeldeskundige bij Sovon Vogelonderzoek Nederland, werd opgetrommeld om aan te schuiven bij een deskundigengroep van het ministerie van Economische Zaken (EZ). Introductie door wilde vogels werd snel als de oorzaak vermoed. "Het definitieve antwoord hebben we nog steeds niet. Maar het is mogelijk dat het via vogelpoep aan een laars is versleept."

Met een netwerk van duizenden tellende vogelaars is Sovon dé plek waar alle gegevens over wilde vogels samenkomen. Zo weet de vereniging waar en wanneer in ons land welke vogelsoorten voorkomen. Maar ook waar die soort vandaan is gekomen en onderweg langs is geweest. Die informatie is goed bruikbaar voor de pluimveehouderij.

Tijdens een vogelgriepuitbraak bijvoorbeeld, vertelt de vogelaar. "De stam die we hier eind 2014 vonden leek heel erg op een variant die in Oost-Azië was gevonden, onder andere in Korea. Als dat inderdaad hetzelfde virus is, hoe is het dan hier gekomen? En als het met wilde vogels is meegekomen, welke zouden dat dan kunnen zijn?" Het antwoord was niet meteen bevredigend. "Er is geen enkele vogelsoort bekend die van Oost-Azië naar Nederland vliegt, dus dat gaf geen directe verklaring. Wel wisten we dat er behoorlijk wat tijd zat tussen de momenten dat het virus in Oost-Azië werd gevonden en dat het in Nederland werd gevonden."

Hink-stap-sprong

Omdat er geen direct verband was, keek Sovon naar eventuele contactmogelijkheden. Zo kan het zijn dat vogels die in het najaar naar Nederland trekken eerder wel in contact zijn gekomen met vogels die in Oost-Azië zijn geweest en zijn besmet. "Een soort hink-stap-sprong dus." Er bleken wel soorten te zijn die in Rusland broeden en daarna naar Nederland komen. In Rusland kunnen ze in contact zijn gekomen met besmette vogels uit Oost-Azië.

"Soms lagen hele stukken grond bezaaid met ganzenpoepjes. Dan kan je er bijna niet niét in gaan staan."

Dit zou dan kunnen verklaren hoe het Aziatische virus naar Nederland heeft kunnen komen, maar niet hoe het op de besmette bedrijven -allemaal zonder uitloop- is binnengekomen. In de deskundigengroep werden verschillende mogelijke oorzaken geopperd. "Sommige dingen leken mij een paar jaar geleden nog best vergezocht. Zo was het een mogelijkheid dat de bedrijven waren besmet doordat er mest van buiten het bedrijf aan laarzen was blijven plakken en zo mee naar binnen was genomen." In eerste instantie vond Roy dat niet zo aannemelijk. "Ik ben er toen meer op gaan letten tijdens mijn veldwerk, en zag soms hele stukken grond bezaaid met ganzenpoepjes. Dan kan je er bijna niet niét in gaan staan." Een definitief antwoord op de vraag is er echter nog niet. "Misschien komt dat er ook nooit. Maar vogelpoep aan een laars zou een route kunnen zijn."

Onderzoek op pluimveebedrijven

Een aanzienlijk deel van Roy's werk bestaat uit veldwerk. Een onderdeel daarvan is het observeren van een vijftal pluimveebedrijven waar meer dan eens vogelgriep is gevonden. "Niet per se de hoogpathogene stammen hoor. Maar je moet natuurlijk zoeken op plekken waar het het waarschijnlijkst is dat je iets gaat vinden." Tijdens de observatie kijken Roy en zijn collega welke vogels het terrein betreden en wat ze er doen. "Komen specifieke soorten op plekken met kippen? Bepaalde eend-achtigen zijn bijvoorbeeld ook 's nachts actief, poepen ze dan op dat weiland, waar ook kippen komen?"

De vogelaar wist niet veel van kippen, maar is door het onderzoek veel over ze te weten gekomen. "Als ik iets heb geleerd, is het wel dat kippen er altijd 'als de kippen bij zijn'", lacht hij. "Er hoeft maar ergens een blaadje op te fladderen en een kip rent ernaartoe. Dat geldt ook voor poepjes. Als er op het terrein een poepje ligt, of er zit iets aan je laars, dan zit het dier er zo aan te pikken. Op die manier kunnen ziekten dus ook overgebracht worden."

Dode vogels

Hoewel vogelgriep niet de core business is van Sovon, is onderzoek op dode vogels op vogelgriep wel één van de speerpunten van de organisatie. Roy houdt zich hier sinds 2006 steeds intensiever mee bezig. "We zijn altijd op zoek naar dode vogels, vooral watervogels, kraaiachtigen en roofvogels." Het maakt eigenlijk niet uit waar ze vandaan komen, of wie ze insturen. Dat kunnen dus ook gewoon particulieren zijn die een dode vogel in de tuin vinden. "Veel mensen gooien het dier gewoon weg, maar er zijn ook mensen die gaan googelen en erachter komen dat ze er iemand een plezier mee kunnen doen." Deze mensen kunnen de dode vogel melden bij Sovon, die er dan voor zorgt dat het dier wordt opgehaald en wordt onderzocht door het Centraal Veterinair Instituut. Als het is onderzocht krijgt de inzender ook een uitslag.

"Heel vaak, in zo'n 99 procent van de keren, wordt geen griep gevonden. Dat kan best teleurstellend zijn voor de mensen die vaker iets insturen, je hoopt toch dat je het ergens voor doet." Gelukkig heeft Sovon het project wat spannender kunnen

Het werk van vrijwilligers bij Sovon zit hem voornamelijk in het tellen van vogels. Dat klinkt makkelijker dan het is. "Iedereen kan tellen. Maar tellingen hebben pas echt waarde als het systematisch gebeurt. Zo moet er sprake zijn van een begrensd telgebied en moet je weten hoe daar geteld is." Daarom werken wij binnen onze projecten ook met duidelijke richtlijnen en handleidingen. "Maar zelfs als dezelfde persoon er steeds 25 procent onder zit, dan nog zijn er waardevolle trends te ontdekken in het gebied waarin hij of zij telt." Zo'n breed netwerk aan vogelaars, en de hoeveelheid data die dat oplevert, is behoorlijk uniek. "Het netwerk van vogelaars is groot en beter georganiseerd dan in veel andere landen. Nederland is klein, misschien maakt dat het makkelijker."

maken, vertelt Roy enthousiast. “Sommige vogels sturen we naar het Dutch Wildlife Health Centre, waar verder wordt gekeken dan alleen het griepvirus. En daar komen soms de gekste dingen uit, het lijkt wel een beetje CSI. En soms is het ook alleen maar een botsing geweest.”

Vind je een dode vogel, dan is het zaak om het snel te melden. “Wij bellen dan snel terug, binnen een paar uur. Het liefst komen we hem dan ook snel ophalen.” Wel is het belangrijk dat het dier nog in goede staat is. Roy roept op om zo veel mogelijk in te sturen. “Wij doen veel, maar we kunnen altijd meer mensen gebruiken die opletten. Als ik zeg dat we in slechts 1 procent van de gevallen wat vinden, dan hebben we dus veel vogels nodig om patronen te kunnen ontrafelen.” Overigens is ‘iets vinden’ bijna altijd een laagpathogene variant van de vogelgriep.

“Onderzoek op dode vogels lijkt wel CSI”

Wilde vogels weren

Sommige bedrijven proberen wilde vogels weg te houden van het bedrijf, om zo insleep van ziekten te voorkomen. Maar vogels zijn er nu eenmaal, zegt Roy. “Je kan het wel proberen, met een net bijvoorbeeld, maar je lost het probleem nooit helemaal op.” Bovendien is de ziekte waarschijnlijk niet door wilde vogels de stal binnengebracht, maar onbewust door de boer zelf. “Daarom wordt er tijdens uitbraken ook zo gehamerd op hygiëne. Dat heb je altijd zelf in de hand, wilde vogels niet.”

